

Webrecensie BMGN 126:2 (2011)

Gosselink, Martine, *New York – Nieuw-Amsterdam. De Nederlandse oorsprong van Manhattan* ([Amsterdam]: Nieuw Amsterdam, [Den Haag]: Nationaal Archief, 2009, 224 blz., ISBN 978 90 468 0619 7).

Om de paar jaar steekt de Nederlandse overheid geld in grootschalige herdenkingen van historische gebeurtenissen, zoals de herdenking van de oprichting van de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC) in 2002 en het Michiel de Ruyterjaar in 2007. 2009 werd uitgeroepen tot het Hudsonjaar. Staatssecretaris Frans Timmermans (Europa en Internationaal Cultuurbeleid) was de drijvende kracht achter de feestelijkheden. Uitgebreide besprekingen in onder andere de *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden* (BMGN) nadat het feestgedruis in 2002 en 2007 was verstomt, hebben laten zien dat dergelijke herdenkingen weinig nieuws opleveren. Wel een stortvloed aan publicaties, zonder veel nieuwe inzichten.

De samensteller van *New York – Nieuw-Amsterdam* is Martine Gosselink, hoofd geschiedenis van het Rijksmuseum. De beeldcultuur uit de periode van de VOC en de West-Indische Compagnie (WIC) is haar specialisme. Ze heeft een fraai en kleurig boek gemaakt.

De inleiding is van de hand van Russell Shorto (directeur van het John Adams Institute), waarin hij zijn vaste stokpaardje van de Nederlandse tolerantie berijdt. In zijn optiek onderscheidde Nieuw-Amsterdam zich van de Engelse nederzettingen in Noord-Amerika zoals Boston en Hartford: 'New York, thanks in large measure to its Dutch roots, grew into the archetypal modern society: a mixed society, in which people from all parts of the World jostled together, sought a better life, and did so alongside one another thanks to the underlying notion of tolerance'. Of de koloniale bestuurders zich in dit beeld zullen herkennen is twijfelachtig. In 1654 probeerden zij bijvoorbeeld te verhinderen dat een groep Joden vaste voet aan de grond kregen in de Nederlandse nederzetting (200).

Het boek kent negen hoofdstukken. Het eerste deel, dat in feite het eerste hoofdstuk is, schetst de periode van de ontdekking van Manhattan (1609) en de oprichting van de WIC (1621). Deel twee heeft vijf hoofdstukken en gaat over het eiland en het achterland, waarin de eerste reizen naar Manhattan, de WIC en Nieuw-Nederland en de ontwikkeling van de Nederlandse

nederzetting aan de Hudson de revue passeren. Deel drie behandelt de bewoners: de Indianen, de Europeanen en de Afrikanen. Het boek is verder gelardeerd met portretten van tien bekende Nieuw-Nederlanders. Daarnaast zijn er ongeveer een dozijn grote foto's van het huidige New York. De functie van deze foto's is mij echter onduidelijk.

Voor diegenen die de literatuur over Nieuw-Nederland kennen bevat het boek niet veel nieuws. De tekst is op de bestaande literatuur gebaseerd, met name de werken van Jaap Jacobs, die eveneens de inhoudelijke redactie heeft gevoerd. Het boek is rijk geïllustreerd en bevat alle bekende afbeeldingen van Nieuw-Nederland. Een pluspunt is dat de afbeeldingen nauwkeurig geannoteerd zijn. De hooggespannen verwachtingen van het boek over de tolerantie van New York en de relatie met de Nederlandse oorsprong van Manhattan worden helaas niet waargemaakt. Er wordt geen relatie gelegd tussen de tekst en afbeeldingen van Nieuw-Nederland en de foto's van het huidige New York. Al met al lijkt mij dit voor de *BMGN*-lezer een overbodig boek.

Victor Enthoven, Nederlandse Defensie Academie en Vrije Universiteit

Webrecensie BMGN – LCHR 126:3 (2011)

Graaff, Nicolaas de, *Oost-Indise spiegel*, Marijke Barend-van Haeften en Hetty Plekenpol (eds.) (Boekerij 'Oost en West'; Leiden: KITLV Uitgeverij, 2010, 169 blz., ISBN 978 90 6718 358 1).

De oorspronkelijke uitgave van de *Oost-Indise spiegel* van Nicolaas de Graaff verscheen in 1701. Ruim driehonderd jaar later maken Marijke Barend-van Haeften en Hetty Plekenpol dit werk in een toegankelijke vorm voor het eenentwintigste-eeuwse Nederlandse publiek beschikbaar. Lezers die bekend zijn met de koloniale historiografie zullen veel van De Graaffs beschrijving van de Indonesische archipel herkennen. De *Oost-Indise spiegel* heeft een grote invloed gehad op de beschrijvingen van het Oost-Indië uit de VOC-tijd. De Graaffs oordelen over de kolonie en haar bewoners werden door veel latere auteurs overgenomen.

In de inleiding beschrijven de neerlandici Marijke Barend-van Haeften (gespecialiseerd in koloniale literatuur) en Hetty Plekenpol (zelfstandig tekstschrijver) onder meer de levensloop van Nicolaas de Graaff. Hij werd in 1619 te Alkmaar geboren. Op negentienjarige leeftijd vertrok hij op zijn eerste reis naar Batavia als onderchirurgijn. Het reisdoel van de schepen waarop hij dienst deed was vaak Indië, maar ook Japan, Arabië en Spitsbergen bezocht hij. Ook werkte hij voor de admiraliteit van Amsterdam en beleefde zo de nodige avonturen op jacht naar kapers. Tijdens zijn reizen maakte hij vaak expedities landinwaarts. De Graaff had een indrukwekkende staat van dienst. Terwijl veel zeevarenden al gedurende hun eerste reis naar de Oost stierven, hield De Graaff het maar liefst zestien zeereizen, waaronder vijf naar Java, vol. Daarbij moeten we wel bedenken dat hij als scheepschirurgijn er aan de officierstafel relatief comfortabel bijzat.

De Graaff schreef zijn reisbeschrijvingen en de *Oost-Indise spiegel* op het einde van zijn leven. Hij overleed in 1688 en het werk verscheen dertien jaar later bij de drukker en boekverkoper Feyken Ryp in Hoorn. De *Oost-Indise spiegel* had deels een informatieve functie. Daarnaast is het, in de woorden van de inleiders, een 'exemplarische spiegel'. Hierin treft de lezer een moraliserende beschrijving aan van het leven van de kolonisten in Oost-Indië. Hier komen we de vaak herhaalde beschrijvingen tegen over de vrouwen van de kolonisten. De Hollandse en mestieze vrouwen komen er bij De Graaff niet goed vanaf. Zo vond hij ze slechte moeders, omdat zij hun kinderen door slavinnen lieten opvoeden. Ze waren inhalig en ze pasten zich, in het geval van de vrouwen uit Holland, te snel in negatieve zin bij de Oosterse vrouwen aan. Zelfs op het einde van de twintigste eeuw nam Rudy Kousbroek de passages over de kolonistenvrouwen over om als voorbeeld te dienen bij zijn kritiek op de koloniale samenleving.